

Nr 219.

Av herr **Pålsson m. fl.**, om ändrad ordning för ägogränsbestämning å landsbygden.

För bestämmande av osäkra ägogränsers rätta läge tillämpas sedan flera decennier två olika förfaranden, vilka med hänsyn till de områden, där de i huvudsak komma till användning, här må benämnas »landsförfarandet» och »stadsförfarandet».

Landsförfarandet — som i en tidigare utformning gällde oinskränkt även i städerna — kännetecknas därav att förfarandet icke är bragt till laglig fullbordan i och med att åtgärderna på platsen (förrättningsåtgärderna, eller, som det vanligen brukar heta, förrättningen) äro slutförda — och detta även för det fall att alla berörda parter äro nöjda med dessa åtgärder. Därutöver erfordras nämligen en ganska tidsödande procedur (fastställelseprövning) inför annan myndighet (ägodelningsrätt eller, då anmärkning ej göres mot förrättningen, i vissa fall lantmätare på länslantmäterikontor). — Landsförfarandet är numera reglerat i 1926 års jorddelningslag, tidigare i 1827 och 1866 års skiftesstadgor. (Enligt dessa senare var emellertid den efterföljande proceduren enklare och hade ej karaktär av fastställelseprövning.)

Stadsförfarandet: Äro här sakägarna nöjda, förekommer ingen som helst efterföljande procedur. Förfarandet når i detta fall sin lagliga fullbordan antingen genom att tiden för besvär utgår (20 dagar efter förrättningens avslutande) eller, om samtliga sakägare så önska, omedelbart i och med avslutandet. — Förfarandet är reglerat i 2 kap. av 1917 års fastighetsbildningslag. Till en början fick det tillämpas endast i vissa särskilt angivna fall; i övrigt skulle landsförfarandet användas även i städerna. På grund av förfarandets fördelar utsträcktes emellertid med tiden tillämpningen alltmer och står numera öppen för alla gränsbestämningar inom områden där nyssnämnda kapitel är tillämpligt (städer och andra sådana delar av landet, där stadsfastighetsregister föres eller där tomtindelning finnes).

Stadsförfarandet kan sägas ha utvecklats ur landsförfarandet, sådant detta var reglerat i 1866 års skiftesstadga, varvid man eftersträvat att undvika bland annat den tidsutdräkt, landsförfarandet medförde. I olika hänseenden fick detta ledmotiv inverka på ett avgörande sätt. Icke minst riksdagen var härvid verksam. Det var sålunda tack vare initiativ från vederbörande utskott, som en i propositionen till fastighetsbildningslagen före-

slagen efterföljande prövning inför byggnadsnämnd bortrationaliserades, och på grund av ett vid kammarbehandlingen framställt yrkande infördes — likaledes i snabbhetens intresse — möjligheten att bringa förfarandet till fullbordan redan i och med förrättningens avslutande på förrättningsstället.

Det torde icke råda delade meningar om att man lyckats i sitt uppsåt att göra stadsförfarandet snabbt och även billigt, och detta utan att säkerheten blivit lidande. Då det vid ett tillfälle gällde att utsträcka stadsförfarandet till att omfatta nya grupper av gränsbestämningar anförde sålunda lantmäteristyrelsen följande:

— — — En gränsbestämning av här ifrågavarande slag kan — — — eventuellt vara slutligt gällande inom 8—14 dagar från det förrättningen begärts, under det att en rågångsbestämning enligt skiftesstadgans föreskrifter i allmänhet torde draga minst tre månader. Såväl genom minskande av tidsutdräkten som genom minskade kostnader — — — medför givetvis det enklare förfaringssättet vid gränsbestämningen en väsentlig fördel för den enskilde ur ekonomisk synpunkt. Någon anledning antaga att ur rättssäkerhetens synpunkt de enklare formerna skulle i nu berörda fall vara mindre betryggande torde knappast föreligga. — — —

Med hänsyn till önskemålet att inom samhällena kunna snabbt erhålla förrättningar verkställda, då ofta icke obetydliga ekonomiska intressen för den enskilde förefinnas att hastigt kunna utnyttja ett förvärvat område för byggnadsändamål, lärer en förenkling i gränsbestämningarnas utförande vara den enda framkomliga vägen för vinnande av en förbättring i ovan berörda avseende. Lantmäteristyrelsen finner det därför önskvärt, att en utsträckning av — — — 2 kap. fastighetsbildningslagen — — — kommer till stånd — — — (skrivelse 7/2 1924; avtryckt i SOU 1928: 5 s. 336 o. f.)

Tiden synes nu vara inne att befria även landsbygden från ett förfarande, som väl kan historiskt förklaras men däremot icke ur rationaliserings-synpunkt längre försvaras. På många håll har också betonats, att den påbyggnad på mätningförrättningar i allmänhet, som fastställelseprövningen innebär, icke numera är motiverad:

1) 1948 års revisorer funno, att arbetsbalansen inom lantmäteriet var sådan, att situationen måste betecknas som kritisk. För att komma till rätta härmed förordade revisorerna i första hand icke utbyggande av den administrativa apparaten — i stället borde »väsentligt större vikt fästas vid att genom förenklingar och rationalisering nedbringa arbetsbördan». Jordlagstiftningen vore föråldrad, och kraven på kontroll och säkerhet stode i många fall icke i proportion till frågornas ekonomiska räckvidd. Särskilt riktade sig revisorerna härvid mot fastställelseproceduren — »det torde med fog kunna ifrågasättas, om icke utan men för rättssäkerheten väsentliga lättnader kunna genomföras i detta hänseende».

2) I en den 12 sistlidne oktober till chefen för justitiedepartementet avgiven promemoria uttala de sakkunniga, som tillkallats för avgivande av förslag till ny fastighetsbildningslagstiftning (FBL-sakkunniga), att skäl

otvivelaktigt kunna anföras för ett avskaffande helt och hållet av fastställelseprövningen.

3) I skrivelse den 4 sistlidne juni till FBL-sakkunniga redogör lantmäteristyrelsen för resultatet av en sommaren 1950 bland berörda myndigheter gjord enquete angående fastställelseprövningens bibehållande och påpekar därvid, att »åtskilliga skäl ha anförts som tala för att en dylik reform vore möjlig och eftersträvansvärd». Bestämmelserna voro »säkerligen motiverade med hänsyn till förhållandena vid den tidpunkt, då de trädde i kraft», men de »framstå numera såsom otidsenliga och förorsaka en ur statsverkets synpunkt alltför dyrbar granskningsapparat». Styrelsen framhåller vidare, att det numera är ytterst sällsynt, att några anmärkningar beträffande den formella handläggningen av förrättningar framställas.

4) Sveriges lantmätareförening har i skrivelse den 18 sistlidne juni till FBL-sakkunniga funnit det vara en angelägen åtgärd, att fastställelsen av förrättningar slopas »och att sålunda oklandrade förrättningar skola vinna laga kraft». I ett tidigare yttrande erinrade föreningen om den »myckna tidsspillan och de långa väntetider för allmänheten som förorsakas av fastställelseproceduren».

Att fastställelseprövningen bör försvinna torde sålunda vara ganska uppenbart. — Delade meningar kunna emellertid råda, om detta bör ske genom en omedelbar reform eller först i samband med den helt nya fastighetsbildningslagstiftning, som avvaktas. Visserligen ha både lantmäteristyrelsen och FBL-sakkunniga uttalat sig för det senare alternativet, men det är då att märka, att man därvid har för ögonen fastställelseproceduren för mätningsförrättningar över huvud taget och att man som skäl för sin ståndpunkt anför omständigheter, som icke komma i fråga vid gränsbestämningar (förhållandet till andra myndigheter, särskilt inskrivningsdomaren). Då det, såsom chefen för lantmäteristyrelsen i visst sammanhang framhållit, ännu torde dröja avsevärd tid, innan slutligt betänkande om ny fastighetsbildningslag kan framläggas, och då det vidare, såsom FBL-sakkunniga i sin nämnda promemoria påpeka, »är synnerligen angeläget, att möjliga förenklingar i lantmäteriarbetet genomföras utan onödigt dröjsmål», synes all anledning vara för handen att omedelbart avskaffa fastställelseproceduren för gränsbestämningarnas del.

Mot ett sådant avskaffande kunde möjligen riktas den invändningen, att detta skulle innebära ett överskattande av de kvalifikationer, vilka de tekniskt utbildade tjänstemän, det här är fråga om (lantmätare och civilingenjörer), skulle besitta. Redan mot en sådan misstro har emellertid med fog erinrats, att tjänstemännen i fråga äro välutbildade och ha stor praktisk erfarenhet; att icke tilldela dem mot deras utbildning och löneställning svarande uppgifter fördröjer hela verksamheten till allmänhetens nackdel (jfr FK prot. 1949: 17 s. 35 o. f.). Och även om den gjorda in-

vändningen skulle anses vara i och för sig värd att beakta, så medföra dock vissa förhållanden, att den i nu förevarande fråga komme att sakna all slagkraft. Dels har nämligen genom lagändring 1950 (SF nr 182) slutbehandlingen av vissa oklandrade gränsbestämningar redan överflyttats från judiciell myndighet till en teknisk-administrativ (länslantmäterikontor), vilken icke är i besittning av annan sakkunskap än den, som är tillfinnandes bland förrättningsmännen. (I FBL-sakkunnigas promemoria föreslås, att all fastställelse enligt 21 kap. jorddelningslagen av oklandrade gränsbestämningar skall överföras till länslantmäterikontoren.) Dels föreligger ju det påtagliga förhållandet, att det fastställelsefria förfarandet sedan lång tid tillämpats i städerna och det utan några påvisbara olägenheter i förevarande hänseende.

Fastställelse av gränsbestämningar synes sålunda icke böra förekomma. Då de med fastställelseproceduren förenade olägenheterna äro mest påtagliga vid de oklandrade förrättningarna och då i dessa fall rättelse kan vinnas genom en enkel lagändring, torde i förevarande sammanhang en begränsning till dylika fall vara lämpligast.

På grund härav hemställes, under hänvisning till härvid såsom bilaga fogade lagförslag,

att riksdagen måtte, eventuellt efter inhämtande av yttrande från FBL-sakkunniga, för sin del besluta om sådan ändring av jorddelningslagen, att den för städerna m. fl. orter gällande regeln, att av samtliga sakägare godkänd eller eljest oklandrad gränsbestämning genom lagakraftvinnandet blir att anse som rättskraftig, utsträcker till att omfatta även de delar av riket, där den för närvarande ej får tillämpas.

Stockholm den 25 januari 1952.

Olof Pålsson.

Gust. Sundelin.

Jon N. Jonsson.

Carl Eskilsson.

Gunnar Lodenius.

Utkast till lagförslag.

(Ändringar i och tillägg till 21 kap. jorddelningslagen.)

1) 22 § andra stycket utgår.

2) I kapitlet införas efter 23 och 44 §§ två nya paragrafer, 23 a och 44 a, med nedan angivna lydelse:

23 a §: Har medelst påskrift å protokollet avstyckning eller gränsbestämning vid dess avslutande blivit av samtliga sakägare godkänd, må talan mot densamma sedermera icke föras.

44 a §: Gränsbestämning, vilken jämlikt 23 a § eller eljest såsom oklandrad vunnit laga kraft, är därmed att anse som genom laga kraftägande beslut fastställd, och äger på grund härav vad ovan i 43 § sägs i dylika fall icke tillämpning. I fråga om sådan gränsbestämning åtecknas bevis, som i 44 § sägs, av förrättningsmannen.

3) 41 och 43 §§ erhålla följande ändrade lydelse:

41 §: Sedan — — angående förrättningen. Handlingar rörande avstyckning skola i fall, varom i 23 a § sägs, insändas — — avslutad.

43 §: Hava besvär — — stadgandena i tredje stycket av denna paragraf samt i 44 a § annat föranleda — — på överlantmätaren. Äger denne med hänsyn till — — på sätt i 23 a § sägs — — ända.

Snabbhet och billighet kan än mer befordras genom ytterligare (av de ovan föreslagna ändringarna möjliggjorda) rationaliseringar (i 27 och 41 §§), vilka skulle innebära, dels att förrättningsmännen i regel ej behövde, till men för förrättnings behöriga fortgång, insända förrättningshandlingarna i sådana fall, då gränsbestämning är preliminärfråga, dels att även annat onödigt och tidsödande försändande av handlingarna undvekes, när talan ej föres mot icke vederbörligen godkänd gränsbestämning:

27 §: Hava besvär — — där ej besvären gälla sådan avslutad jorddelningsförrättning, som i 41 § första stycket sägs, förrättningslantmätaren — — målet.

41 §: Sedan laga skifte, avstyckning, förrättning enligt 20 kap. — — (se förslaget ovan) — — förrättningen blivit avslutad.

Om insändande i vissa fall av handlingar rörande avslutad förrättning för bestämmande av rågång och annan fastighetsgräns gälle vad ovan i 27 § sägs.